

schap, 'om met haar denken en doen meerderen van dienst te zijn en – typische toevoeging – ook zichzelf te baten' ⁵⁶). Tenslotte vestigt ze zich, eind 1858, in Leiden, en gaat uiterlijk 1861 wonen in het Bethlehemshofje op het Levendaal ⁵⁷). Vergeleken bij die andere bewoner van het Levendaal, die in de Nederlandse literatuur een bescheiden plaatsje heeft, schipper Rietheuvel, emeritus-schipper bij het Haarlemse Veer en dromer over de Onderaardse Schietbalg, aan wie Hildebrand in 1840 een opstel wijdde en in 1865 een open brief schreef (zie de Camera Obscura), mag ze er bepaald zijn! Ze is uit een allerm minst alledaags motief naar Leiden juist gekomen: uit dorst naar kennis. En omdat ze wil weten, 'wat, voordat er Joden waren, de heidenen van hel en hemel, leven en sterven dachten, en ze vernomen heeft, dat er in de Academiesteden schrifturen waren, nog ouder dan de Bijbel', gaat ze in Leiden, 'met den schat, dien zij in zichzelf bezat, haar nieuwe loopbaan in' ⁵⁸). Wel, ze heeft haar tijd daar niet ongebruikt voorbij laten gaan: ze volgt er de preken van moderne predikanten, en de volksvoorlezingen van Het Nut; ze heeft contact met prof. Tydeman, een oude bekende ⁵⁹), en met de uitgever van De Dageraad, Günst ⁶⁰), die in 1863 een artikel van haar opnam; en als hij haar Scholten's Vrije Wil laat lezen, schrijft ze er een passage uit over, waar de begripsbepaling van 'zonde' haar bijzonder trof. . .

Thuis zitten deed ze ook toen niet; we zullen haar nog in Rotterdam aantreffen. Hier dient vermeld te worden haar reisje naar Dordt, waar ze een somnambule raadpleegt, de vrouw van de photographe-magnetiseur H. van Houwelingen die haar haar foto vereerde. Zijn vrouw, die door hem wordt gemagnetiseerd, geeft medische adviezen, die worden gedekt, in opdracht van de rechtbank, door de Haagse arts dr. J. Turk ⁶¹); en ze geeft, als men haar een persoon beschrijft, allerlei détails. 'Maria nam er zelf de proef van, en de somnambule gaf haar de volmaakte beschrijving van de medestichtster der Waddingsveensche broederschap, juffrouw Valk. . . Ze vertelde daarbij dingen, die aan Maria alleen bekend waren.' ⁶²). Naïef bewijs, hoezeer Maria in gedachten bezig is gebleven met haar, die ze vanaf het begin veelszins als haar tegen speelster heeft gezien! Bewijs tevens, dat Maria niet louter uit dorst naar pure kennis haar raadpleegde!

Dat doet ze óók niet, hoezeer het de schijn daarvan heeft, wanneer ze, op de terugreis naar huis, aanbelt bij de majoor Revijs ⁶³)